

dr hab. Katarzyna Szarzec, prof. UEP
Instytut Ekonomii
Katedra Makroekonomii i Badań nad Rozwojem
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
al. Niepodległości 10
61-875 Poznań

**Recenzja pracy doktorskiej mgr. Mariusza Maziarza pt.
„The Philosophy of Causality in Economics: Causal Inferences and Policy
Proposals”, przygotowanej pod kierunkiem naukowym
prof. dr hab. Stanisława Czai**

Niniejsza recenzja została sporządzona zgodnie z Ustawą z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, w której w artykule 13 stwierdza się, że „Rozprawa doktorska, przygotowywana pod opieką promotora, powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub artystycznego oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej”.

1. Temat rozprawy i uzasadnienie wyboru

Rozprawa doktorska mgr. Mariusza Maziarza podejmuje ważny temat dotyczący rozumienia i istotności wnioskowania o zależnościach przyczynowych w gospodarce oraz zastosowania wniosków dla prowadzenia polityki gospodarczej. Stanowi ona kompleksowe studium metod inferencji zależności przyczynowej stosowanych w ekonomii głównego nurtu. Wybór tematu i zidentyfikowanie problemu badawczego przez Doktoranta znajduje pełne uzasadnienie. Przeprowadzone badania wpisują się w dyskusję na temat metod stosowanych w ekonomii dla wyjaśnienia zależności przyczynowo-skutkowych, mocy wyjaśniającej i predykcyjnej modeli ekonomicznych oraz zastosowania sformułowanych wniosków w polityce gospodarczej.

Jest to praca o charakterze teoretycznym, z zakresu metodologii ekonomii. Autor wykazuje się szeroką i pogłębioną wiedzą z zakresu filozofii nauki, teorii ekonomii, metodologii ekonomii oraz ekonometrii. Na podkreślenie zasługuje zwłaszcza bardzo dobra umiejętność prezentacji i oceny metod ekonometrycznych przez pryzmat różnych teorii przyczynowości. Jest to niewątpliwie wielki walor tej rozprawy. Ponadto, mimo że praca ma charakter teoretyczny, to zawarte w niej ustalenia z oceny metod inferencji zależności przyczynowej mogą być wykorzystane do prowadzenia polityki gospodarczej. Autor więc łączy wymiar teoretyczny, ważny dla prowadzenia rzetelnych badań naukowych, z wymiarem praktycznym

– czyli rekomendacjami co do możliwości i ograniczeń zastosowania wniosków płynących z danej teorii przyczynowości dla polityki gospodarczej.

Rozprawa została napisana w języku angielskim. Uważam, że wielką korzyścią dla rozwoju nauk ekonomicznych w Polsce, nie tylko samej metodologii ekonomii, z zakresu której jest ta praca, byłoby udostępnienie jej w wersji polskojęzycznej. Osoby zajmujące się filozofią ekonomii w Polsce i tak ją przeczytają, bo jest to „must read”. Myślę jednak o ekonomistach, w szczególności doktorantach, rozpoczynających dopiero swoje badania naukowe, dla których ta lektura powinna być obowiązkowa. Ponadto publikacja w języku polskim przyczyniłaby się do usystematyzowania i upowszechnienia prawidłowej terminologii z zakresu metodologii ekonomii, co mogłoby znacząco wpłynąć na poziom debaty akademickiej.

2. Cel rozprawy i procedura badawcza

W rozprawie sformułowano cel badań, który został przedstawiony w Rozdziale 1., stanowiącym wprowadzenie do pracy (s. 12). Jest nim rozwój zrozumienia inferencji zależności przyczynowej w teorii ekonomii oraz możliwości i ograniczeń związanych z zastosowaniem wniosków z zidentyfikowanych zależności do interwencji w praktyce gospodarczej. Tak ambitnie sformułowany cel został zrealizowany. Tytuł rozprawy jest adekwatny do przyjętego celu.

Bogate studia literatury z zakresu filozofii nauki, metodologii ekonomii i teorii ekonomii stały się podstawą do zaprojektowania oryginalnej procedury badawczej. Po pierwsze, Autor wskazuje na ontologiczny i epistemologiczny charakter debaty na temat przyczynowości w filozofii. Jego badania skoncentrowane są na tym, jakie są epistemologiczne poglądy ekonomistów na temat przyczynowości. Po drugie, przedstawia (za Beebe et al. 2012, Reiss 2012) 5 głównych rodzajów teorii przyczynowości w literaturze. Są to teorie: regularności, probabilistyczna, kontrfaktualna, mechanistyczna i manipulacjonistyczna. Podkreśla przy tym we wprowadzeniu, ale i w prezentowanych studiach przypadku, że ekonomiści rzadko kiedy przedstawiają *explicite*, która teoria przyczynowości jest przyjmowana w danych badaniach.

Jako materiał badawczy Autor wybrał artykuły publikowane przez trzy najważniejsze czasopisma naukowe („American Economic Review”, „Quarterly Journal of Economics” i „Journal of Political Economy”) w latach 2005-2015. Dokonał systematyki i opisu metod badawczych stosowanych przez ekonomistów w tych artykułach oraz pogłębionej analizy studiów przypadków w przyczynowym kontekście danego badania. Do analizy badań ekonomistów Autor stosuje podejście semantyki referencyjnej, tj. zajmuje się regułami odnoszenia się wyrażen do opisywanych obiektów. Podejmuje próbę określenia cech relacji przyczynowych w rzeczywistości gospodarczej i zastosowanych do nich metod badania. Stara się zrekonstruować sposoby rozumienia przyczynowości przez ekonomistów, dokonać ich oceny i wskazać te filozoficzne teorie przyczynowości, które oferują największą adekwatność deskryptywną. Najpierw analizuje do czego słowa związane z przyczynowością się odnoszą. Następnie wskazuje na stosowane metody badawcze i modele ekonomiczne, które mają na celu idealizację czy izolację badanych zjawisk. W swoich wywodach podkreśla też, czy badania

i zastosowane metody motywowane są przez dane (data-driven studies) czy przez teorię (theory-driven studies) i dokonuje też pod tym kątem ich oceny.

Studia przypadku są przeprowadzone według następującego schematu: krótkie przedstawienie problemu badawczego; analiza metody badawczej; określenie typu zależności przyczynowej; zrekonstruowanie założeń filozoficznych przyjętych *implicite* przy zastosowaniu danej metody; rozważenie, jaka powinna być rzeczywistość gospodarcza, aby sformułowane wnioski były utrzymane; omówienie typów interwencji politycznych uzasadnionych przez dane i ich ograniczeń. Studia przypadku zostały wybrane odpowiednio, właściwie zostały zidentyfikowane w nich zależności przyczynowe i omówione metody badawcze. Zaprezentowane zostało pełne spektrum zakresu badań ekonomicznych, m.in. nad: skutecznością polityki monetarnej z wykorzystaniem metody DSGE, zależnością między długiem publicznym a tempem wzrostu gospodarczego, przyczynach rezygnacji ze studiów doktoranckich przez ekonomistów, tempem wzrostu PKB a programem stymulacji gospodarki w okresie kryzysu finansowego 2007-2009. Autor przeanalizował także badanie wpływu prawa własności intelektualnej na wydatki na badania i rozwój, z wykorzystaniem metody *case study*, która – jak zauważył słusznie – jest bardzo rzadko stosowana w ekonomii.

Doktorant wykazał w swojej rozprawie, że potrafi właściwie wybrać metody badawcze i je zastosować do analiz zagadnień ekonomicznych. Jego oryginalnym wkładem jest sposób badania inferencji przyczynowych, połączenie warstwy metodologii z wnioskami dla polityki gospodarczej, połączenie rekomendacji dla naukowców i dla decydentów politycznych. Określa także, jak wykorzystanie danej teorii przyczynowości można lub nie zastosować do sformułowania rekomendacji dla decydentów politycznych. Odpowiednio uzasadnia swoje stanowisko, dobiera argumenty, wskazuje na mocne i słabe strony danego stanowiska. Wywód przeprowadzony w pracy potwierdza tezę, że ekonomiści to „umiarkowani pluraliści w zakresie przyczynowości” („moderate causal pluralists”).

3. Struktura i treść pracy

Rozprawa doktorska mgr. Mariusza Maziarza składa się z 7 rozdziałów, których każdy kończy się spisem literatury. Układ pracy jest logiczny i spójny z postawionym celem. Rozdział 1 stanowi wprowadzenie do rozprawy, w którym przedstawiono cel i procedurę badawczą. Rozdziały 2-6 podporządkowane zostały przedstawieniu 5 teorii przyczynowości i stosowanym w nich metodach naukowych w pracach ekonomicznych. Te teorie to: regularności, probabilistyczna, kontrfaktualna, mechanistyczna i manipulacjonistyczna.

Każdy z tych rozdziałów ma podobną strukturę. Najpierw jest przedstawienie definicji przyczynowości w danym podejściu filozoficznym, omówienie recepcji danego podejścia wśród metodologów, filozofów ekonomii i ekonomistów. Na podkreślenie zasługuje bardzo dobrze zarysowanie szerokiego tła z zakresu filozofii nauki, co wszędzie stanowi punkt wyjścia dla prezentacji zastosowania danego podejścia w badaniach ekonomicznych. Następnie prezentowane są metody badawcze, które stosowane są do badania przyczynowości w danym podejściu oraz wskazywane założenia filozoficzne leżące u podstaw tych metod. Autor dobrze

rozumie metody ekonometryczne i wskazuje na ich główne problemy i ograniczenia, jak np. uznaniowość przyjmowanej liczby opóźnień, aprioryczność założeń, stacjonarność szeregów, współliniowość, endogeniczność zmiennych. Każda z metod jest omówiona na przykładzie jej zastosowania przez współczesnym ekonomistów w artykułach naukowych. Przeciętnie każdy rozdział zawiera trzy takie pogłębione studia przypadku. Trzecia część każdego rozdziału zawiera dyskusję na temat implikacji wynikających z konkretnych badań dla polityki gospodarczej, ale też analizę tego, które rodzaje interwencji są uzasadnione wynikami badań prowadzonych z wykorzystaniem danej metody badawczej. Ponadto, co warto podkreślić i jest bardzo interesujące i wartościowe – Autor wskazuje także na błędnie zinterpretowane zależności i przyczyny tego, że nawet uzasadnione przyjęcie zależności może skutkować nieskuteczną interwencją (np. taką, która zmieni strukturę zależności). Z pracy jego nasuwa się też wniosek, że ekonomiści wydają się być mniej świadomi ograniczeń stosowanych metod, niż naukowcy nauk ścisłych. Pojawia się pytanie, dlaczego tak jest?

W Rozdziale 7., ostatnim, Autor dokonuje syntetycznej prezentacji wniosków oraz przedstawia kierunki dalszych badań. Formułuje pogląd, który starał się skutecznie uargumentować w swojej pracy, że ekonomiści jako grupa są „umiarkowanymi pluralistami w zakresie przyczynowości” (taki też tytuł podrozdziału). Wymienia kilka inspirujących kierunków dalszych badań, m.in. ten dotyczący przyczyn sprzecznych wyników badań ekonometrycznych oraz tego, jak ostatecznie wnioskować na podstawie takich badań i podejmować decyzje polityczne. Mam nadzieję, że Autor będzie kontynuował swoje badania w tym zakresie, i z wielką niecierpliwością oczekuję na Jego kolejne publikacje.

Pod względem struktury i prezentacji rozwiązania problemu badawczego praca odpowiada standardom opracowania naukowego. Każdy z rozdziałów prezentujących teorie przyczynowości i jej zastosowanie w naukach ekonomicznych ma podobną strukturę ze względu na kryteria analizy. Autor wprowadził jednakże różne śródtytuły w poszczególnych rozdziałach, niektóre z nich sformułowane nawet w formie pytań czy norm wyrażonych w postaci zdania powinnościowego („You shall not translate causal claims”), co wzbogaca rozważania i uatrakcyjniła odbiór książki.

Na uwagę zasługuje to, że Autor zdaje sobie sprawę z ograniczeń swoich badań, na co wskazuje w wielu miejscach, określa wyraźnie swoje stanowisko i zakres analizy. (Przykładowo, pisze, że nie interesuje go to, czy dana wybrana metoda badawcza jest adekwatna do opisu zależności przyczynowej, przyjmuje bowiem, że badacze wybierają metodą jak najbardziej kosztowo-efektywną metodę.) Precyzyjnie formułuje definicje „rządzące” w pracy, stosuje konsekwentnie jednolitą terminologię.

Praca jest napisana w języku angielskim. Czyta się ją dobrze, jest napisana w stylu naukowym. Autor odpowiednio stosuje odwołania w tekście do wykorzystanych pozycji literaturowych. Tekst pracy został właściwie zredagowany.

Na podkreślenie zasługuje umiejętność – pod kątem postawionego celu rozprawy – krytycznego analizowania prac z zakresu filozofii, socjologii wiedzy, metodologii ekonomii, teorii makroekonomii i mikroekonomii oraz ekonometrii. Do tego dodać należy wielką erudycję Autora, umiejętność prezentowania i konfrontowania różnych stanowisk,

formułowania ocen krytycznych. Te odczucia czytelnika potęguje też fakt, że praca jest pisana w 1. osobie, czyli wyraźnie widoczne jest stanowisko Autora – jego poglądy i oceny.

4. Konkluzja

Biorąc pod uwagę przedstawione oceny, stwierdzam, że przedłożona do recenzji rozprawa doktorska mgr. Mariusza Maziarza pt. „The Philosophy of Causality in Economics: Causal Inferences and Policy Proposals”, przygotowana pod kierunkiem naukowym promotora prof. dr hab. Stanisława Czai spełnia wymagania prawne stawiane rozprawom doktorskim. Stanowi ona oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Doktorant wykazał w pracy wysoki poziom wiedzy w dyscyplinie ekonomii i finansów i potwierdził tym samym umiejętność samodzielnego prowadzenia oryginalnej pracy naukowej.

Rozprawa doktorska mgr. Mariusza Maziarza spełnia wymagania prawne stawiane rozprawom doktorskim i dlatego wnioskuję o dopuszczenie mgr. Mariusza Maziarza do publicznej obrony przedłożonej rozprawy doktorskiej oraz popieram wnioski o nadanie Mu stopnia doktora w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie ekonomia i finanse. Wnioskuję również o wyróżnienie tej rozprawy przez Radę Wydziału Ekonomii i Finansów.

Poznań, 2020-09-28